

BASIN-YAYIN KURULUŞLARINDA DOĞRU TÜRKÇE KULLAN/AMA/MA

Muharrem ÖÇALAN(¹)

“*Kalem olsun eli ol kâtibi bed-tahrîrin
Ki fesâd-ı raqâmı sûrumuzu şûr eyler.
Gâh bir harf sukûtiyle kılur nâdirî nâr,
Gâh bir nokta kusûriyle gözü kûr eyler.*” (Fuzûlî, Divan Mukaddimesi)

Ünlü Divan şairimiz Fuzûlî, bu dörtlüğü ile bize 15. yüzyıldan seslenerek, yazıda dikkatli olmamız gerektiğini hatırlatıyor.

Arap alfabesiyle Türkçe yazmak gafletini gösterdiğimiz yılların imlâsında gördüğü ihmalleri dile getiren şairimiz, günümüz Türkçesiyle; “*Düğün dernek , ziyafet, şölen* mânâsındaki **sûr** (سور) kelimesini yazarken bir harfi değişik yazması sebebiyle ‘*tuzlu, kekremsi*’ anlamındaki **şûr** (شور) haline getiren; bir harfi unutmamasıyla *ender bulunur, eşine rastlanması zor* anlamındaki **nâdir** (نادر) kelimesini, *ateş* anlamındaki **nâr** (نار)’a çeviren; bir noktayı eksik koyması yüzünden **göz** (گفز) kelimesini, **kör** (گفر) eden kötü yazıcının eli, kalem gibi kurusun!” diyor.

Ancak ne yazık ki bu önemli uyarıyı da sözlük yardımıyla anlamak zorundayız. Bu kargış⁽²⁾tan günümüzdeki yazarlara ne pay düşer bilmem ama, bildiğim bir şey var o da; bu dil duyarsızlığı devam ettiği sürece imlâmızın düzelmeyeceğidir. *Kendi Gök Kubbe’im’in* mimarının söylediği gibi: “*Kafamız ne zaman düzelirse, imlâmız da o zaman düzelecektir.*”

O gün imlâmız düzgün değildi, kelimeleri yanlış yazıyor yanlış söylüyorduk çünkü Arap ve Fars dilleriyle gümrük birliği kurmuştu aydın(?)larımız. Kafamızın karışmaya başladığı yıllardı o yıllar. Önce önder kafalar, büyük kafalar karıştı. Eli kalem tutanlarımızın dizelerinde tek tük görülmeye başlayan Farsça ve Arapça sözcükler bir üstünlük, bir ayrıcalık olarak algılanmaya başlandı. Sonra bu, marifet olarak nitelendirildi. Arif olmanın göstergesi sayılınca Fars ve Arap dilince söylemek-yazmak, açıldı bütün gümrük kapıları ardına kadar. Üstelik Türkçe söyleyip yazmak da cehaletle eş değer sayıldı. Arabî ve Farîsî münevverler rahle-i tadrîslerine aldılar bir bir hod, kaba Türkçe ile yazan, konuşan. Üstüne üstlük erkân-ı devlet, ödüllendirdi marifet erbâbını. Ve erbâb-ı dil, tenevvür ettiler efrâd-ı sarayı.

İşte ne olduysa ondan sonra, *o kafanın oluşmasından sonra* oldu.

Farklı bir dil bilmek elbette güzel bir şeydi. Ancak bugün olduğu gibi o günün okumuşu da *başka dil bilmek* ile *başka dile esir olmak* arasındaki farkı ayırt edemedi.

İsimler girdi önce dilimize. İlbeylerimiz **Melikşah**, boy beylerimiz **Nizamülmülk** oldu. Selçuklular zamanında başlayan Fars ve Arap dili etkileri, zamanla kuvvetlendi, sadece isimler değil sıfatlar, zarflar, bağlaçlar da değişmeye başladı. Sonra, tamlamalar Arap ve Fars dilinin kurallarına uygun hale geldi. Arada bir **Karamanoğlu Mehmet Bey** kadar gür olmasa da sesleri, karşı çıktı kimileri. Ancak ne sesleri duyuldu gidişin gürlüğünde, ne nefesleri yetti dağdağanın debdebesini bastırmaya.

¹ Sakarya Üniversitesi Türk Dili Okutmanı (Bu tebliğ, “**Basın Yayın Organlarında Türkçe Kullanımı**”, Halk Kültürlerinin Medya Açısından Değerlendirilmesi Uluslar Arası Sempozyumu, 12-14 Aralık 2002’de sunulmuş ve Bildiriler kitabında yayımlanmıştır.)

² kargış: ilenç, bedduâ, nefrin, lanetleme, *Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî, Şemseddin Sâmî, Tercüman yay.1991, İst. 3. Cilt, 652.s.*

Aradan yüzyıllar geçti. İşte söz başında ele aldığımız kargış, böyle bir seyrin sonucudur. Türk dilinin tarih serüveni, şimdiye kadar pek çok yazıda ve kitapta ele alınarak incelenmiş ve farklı yönleriyle izah edilmeye çalışılmıştır. Bunlardan biri de *Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe* adlı eserdir.⁽³⁾ Bu eserde Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Batı Türkçesinin tarih seyrini ele alırken; “*Osmanlı Türkçesinin gelişme aşamaları, İmparatorluk sınırlarının genişlemesine ve daralmasına göre karakter değiştirmiştir.*” demektedir.⁽⁴⁾ Tarih olarak hocamızın 1299’dan 1918’e kadar sıraladığı ve izah ettiği bu seyrinde şöyle bir tasnif dikkati çekmektedir:

1-Türkçenin yabancı dil etkisine karşı direnişi (1299-1453)

2-Türkçe üzerinde yabancı dil etkisinin artması (1453-1517)

3-Türkçede Arapça ve Farsça etkisinin üstünlüğü (1517-1718)

4- Türkçenin önem kazanmaya başlaması (1718-1839)

5- Türkçenin bağımsızlığı için çalışmalar (1839- 1918)

Bu tasnif ve izah çalışmasının bütün ayrıntılarına katılmamakla birlikte bizim sözbaşında verdiğimiz Fuzûlî örneğini 3. sıradaki tarihî süreçte saymak mümkündür.

Fuzûlî, Azerbaycan sahasında yetişmiş ve ünü Türkçenin konuşulduğu coğrafyanın tamamına yayılmış bir şairimizdir. Türkçenin yabancı dil (Arapça ve Farsça) etkisine direnişinin yeterli olmadığı, bu dönemlere ait her örnekte göze çarpmaktadır. Özellikle yazı dilindeki Arap ve Fars diline yöneliş, zamanla Türkçe söyleyişi de etkisi altına almış, şair ve yazarlarımız halk dilindeki basit ve anlaşılır bir deyim söylemek için bile bir sürü Arapça, Farsça tamlamalı, ağdalı bir söyleyişi tercih eder olmuşlardır. “*Canı cehenneme uçtu*” cümlesinin 17.yy.daki ifadesine bakınız: “*bâlâ-yı kûhsâr-ı serinde âşıyan-saz olan zâg-ı cîfehâr-ı cân-ı habîsi sigâf-ı târekînden nişîb-gâh-ı duzâha pervâz eyledi.*” 17. yy. şair ve yazarlarımızdan Nergîsî, Türkçedeki “*düşündükçe*” kelimesini söylemek için, içinde sadece *ettikçe* fiilinin bulunduğu şu cümleyi kurmayı marifet saymış: “*dest-i endîşe heyzûmpâre-i mülâhaza ile tahrîk-i âteş-dân-ı efkâr ettikçe*”

Karal, *Türkçenin Bağımsızlığı için Çalışmalar (1839-1918)* başlığı altına aldığı 5. ve son bölümde, bir kültür alanı değişikliğinden söz etmektedir. Bu dönem, Tanzimat’la 1. Dünya Savaşı arasındaki dönemi kapsar. Ne yazık ki bu dönemde de istenilen ölçüde bir Türkçe sadeleşmesini göremiyoruz. Arapça ve Farsça kelime ve kavramların kısmî olarak dilden atılmaya çalışılması, Türkçe açısından iyimser düşünmemize yol açsa da bunların yerini, Fransızca başta olmak üzere batı dillerinden kelime ve kavramların alması bu sadeleştirme çabalarını amaçtan uzaklaştırmıştır.

Osmanlı Devletinde ilk kez, 1876 Anayasasının 18. maddesine; *Osmanlı Devletinin resmî dilinin Türkçe olduğu, devlet hizmetlerine gireceklerin Türkçe bilmesi gerektiği* hükmü konarak Türkçeye öncelik tanınmıştır. Ancak bu sefer de farklı yörelerden gelen insanların farklı lehçe, şive ve ağızlarla konuşmaları yüzünden Türkçe, mecliste bulunan Türklere tercüme yoluyla anlatılmıştır. (Karal:1994,61.s.)

Ancak bütün bunları, hüküm sürdüğümüz topraklarda bir mensubiyet tanımının yapılması gereğini, bu mensubiyetin ortak değerlerinden biri ve en önemlisi olarak *ortak Türkçe* ihtiyacını belirginleştiren deneyimler olarak saymak gerekir. Nitekim bu dönemlerde yapılan tartışmaların sonunda, okullardaki Türkçe dersleri

³ *Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1994

⁴ a.g.e. 30.s.

artırılmakla kalınmamış, harflerin ıslahı, alfabe değişikliği gibi o zamana kadar çok az sözü edilmiş fikirler de ortaya atılmıştır.⁵

Bu dönemlerde başlayan tartışmalar, bir anlamda Türkiye Cumhuriyetinin Türkçeye ve dile bakışının da fikrî temellerini oluşturmuştur. Bu tartışmaların temelleri üzerindeki eğitim çarklarından geçmiş olan M.Kemâl Atatürk'ün en önem verdiği konuların başında Türk Dili ve Türk Tarihinin yer alması tesadüf değildir. Cumhuriyetin birinci yılında (1924) İstanbul Üniversitesine bağlı Türkiyat Enstitüsünün kuruluşuna öncülük etmesi, 1928'deki Harf İnkılabı, 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini kurması, 1932'de de Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurması, onun, 22.000.000 km²'den 780.000 km²'ye niçin sıkıştığımızı iyi tahlil ettiğini gösterir. Bütün bunlar, Türk milletinin ortak paydalarının sağlam olarak inşa edilmesine yönelik şuurlu çabalardır. Bu alanlarda ve özellikle dil sahasında yapılacak derin ve ilmî çalışmalar sayesinde mensubiyet hissi oluşacak, bu his, Türklük şuurunun sağlanmasına da vesile olacaktır. Nitekim M. Kemâl Atatürk, 02.09.1930 tarihli el yazısında: "*Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerinden biridir. Yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır*" (⁶) demektedir. Atatürk, dilin millet hayatındaki iktidar ve kudretini şu sözlerle daha da netleştirerek gelecek nesillere önemli bir işaret daha vermektedir: "*Türk milleti demek, Türk dili demektir. Türk dili, Türk Milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti, geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlâkının, an'anelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.*" (⁷)

İşte bütün mesele; "*Kalbimizi ve zihnimizi sağlıklı tutabildik mi?*" sorusuna verebileceğimiz ya da veremeyeceğimiz cevaptadır.

Bizce bu sorunun cevabı "Hayır, tutamadık !" olacaktır.

Çünkü, zihnimiz sağlıklı değil!

*Hâlâ bu milletin içinde "*Türkçeyle bilim, felsefe yapılamaz!*" diyen, diyebilen beyin/siz/ler varsa;

*Hâlâ bu ülkede Türkçe, *milliyetimizi yapan her şeyin muhafızı, farklılıklarımız içinde ortaklığımızın tek ve olmazsa olmaz kuvvetlendiricisi* değil de bir zorlama, bir baskı unsuru gibi görülebiliyorsa;

*Birileri, Türkçeyi, Türkiye'de bu gerekçeye dayanarak Türk Anayasasının başlangıç maddelerinden çıkarmayı düşünebiliyorsa;

*Türkçe, Türkiye'de ikinci sınıf dil konumuna getirilmişse; okullardan, iş yeri tabelalarından, aydınların kalemlerinden ve ağızlarından, bilimsel toplantılarının adından ve sunumundan, görüntülü ve yazılı basınından, şarkılardan, Türkülerden çekiliyorsa;

*Herkes dille aktarımda bulunmasına rağmen, dili rastgele kullanmayı alışkanlık haline getirmişse ve herkes "Acaba kullandığım doğru Türkçe mi?" endişesini taşıyor, kılavuza ve sözlüğe bakmıyorsa;

*İletişim ve bilişim çağında her alandan sağanak gibi gelen yabancı kelimelere herkes "Türk Dil Kurumu karşılık bulsun" diye bakıyor, sonra da bulunan karşılıklara sadece burun kıvrıyor veya sadece eleştiriyor ama hiçbir şey önermiyorsa;

⁵ Daha geniş bilgi için bkz: Tansel, Fevziye Abdullah, *Arap Harflerinin İslah ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri*, Belleten, 1953. XVII.C, 223-249.s.; Ergin, Osman Nuri, *Türkiye Maarif Tarihi, I.-IVc.*; Levend, Ağâh Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ank. 1972

⁶ İnan, Afet, *Medenî Bilgiler ve Mustafa Kemal'in Elyazıları*, TTK yy., Ankara 1969

⁷ Cunbur, Müjgan, *Atatürk ve Millî Kültür*, Kültür Bakanlığı yy., Ankara 1981, 36.s.

*Geçmişteki dil yozlaşmalarından, tercümeyle okuduğumuz şairlerimizden, yazarlarımızdan hemen herkes dert yanıyor da içinde bulunduğumuz yozlaşmayı kimse görüp, gelecekte benzer şikayetlerin olmaması için önlem almıyorsa, böyle beyinlerin sağlıklı olduğunu söylemek de zihnimizi sağlıklı tuttuğumuzu iddia etmek de safdillik olur.

Söylediklerim ağır mı geldi? “Yok canım nerede böyle bir durum var ki” mi diyorsunuz? Örnek mi istiyorsunuz?

İlk üç maddeyi geçiyorum. Çünkü onlar çok taze. Benim belleğimde de hep taze kalacaklar. (“Hâfıza-i beşer nisyân ile ma'lûl” olduğu için endişe taşıyor da değilim ya, neyse.)

***Türkçe, Türkiye’de ikinci sınıf bir dil haline getirilmiştir :**

a) İlköğretim okullarına konulan İngilizce, çocukların anadilini sevmeye, öğrenme ve kullanma çağında Türkçeyi kenara itmiş, çocukların ana dillerinde düşünme alanlarını daraltmıştır. Çocuklarımız bir yandan televizyon ve filmlerin etkisiyle, bir yandan oyun çağının etkisiyle, bir yandan da bazı anne ve babaların bilinçsiz teşviki ile yarı Türkçe, yarı İngilizce (deyim yerinde *Türkilizce!*) konuşmaya başlamışlardır. Çocukların ağzında; “come on baby”, “light erkek”, “Ben ticket alıcam”, “Teacherım homework verdi.”, “Ben şimdi sayıcam siz run yapacaksınız: one, two, three, go!”, “oley!”, “bye bye!”, “I love Pokemon!” cümleleri sakız gibi çiğnenmeye başladı.

b) Liselerde, özellikle Süper(?)lise ve Anadolu(?) liselerinde İngilizce, Türkçe’den daha imtiyazlıdır ve ne yazık ki buralarda öğretilen İngilizce de, Türkçe de çocuğun işine yaramamaktadır.

c) Üniversitelerin çoğunda Hazırlık Sınıfı adı altında maliyeti yüksek, verimi az bir uygulama vardır. Bu süreçten geçen çocuklarımızı da; İngilizce olarak sunulan bir söyleşiyi, İngilizce olarak verilen bir dersi takip edebilecek, alanları ile ilgili bir makaleyi okuyup anlayabilecek, çevirecek düzeyde yetiştiremiyoruz. Zira çocuklarımız, tabandan itibaren ana dilinde düşünmeyi öğrenememiş, ana diline hakim olmayan bir nesil olarak üniversiteye geliyorlar.

Üniversitelerde Türk Dili dersi, ortalamaya katılmayan, zorunlu derslerden sayılmakta, özellikle sayısal ağırlıklı puanlarla girilen bölümlerde, lüzumsuz bir ders gibi algılanmaktadır.

ç) Üniversitelerdeki etkinliklerde Türkçe tanıtımlar ve sunumlardan daha öncelikli olarak yabancı dil tercih edilmiş, ilan ve reklamlarda Türkçenin doğru kullanımına aldırış edilmez hale gelmiştir. Yıl sonu etkinliklerindeki afişler, eğlence duyuruları bu konuda en tipik örneklerdir. (*Non stop music, non stop eğlence! Party! Summer Party! Winter Party!, Tez yazılır, printer çıktısı alınır, CD’ye kayıt yapılır., sponsırd by ...*)

***İş yeri isimlerinden Türkçe çekilmek üzeredir.**

İş yeri isimlerindeki yabancılaşma seyri ile ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. (⁸) Bu araştırmalardan birini de biz, Sakarya Üniversitesi öğrencileri ile birlikte Adapazarı ölçeğinde yapmıştık. Depremden önceki iş yerlerine ait yaptığımız bu araştırmada elde ettiğimiz bulgular bizi hem üzmüş hem güldürmüştü. Taradığımız 1438 iş yerinden 576 iş yerinin adı Türkçe’den başka dillere aitti. (% 40,06) Depremden sonra birkaç yeni iş yerinin Türkçe isim koyması, bizi Türkçe adına sevindirmişti (*Dürümcü, Sakız Dondurma...*) Ne yazık ki bu

⁸ Bu konuda bkz.1)Aydoğan, Bedri, *Türkçeye Giren Yabancı Sözcükler ve Otel Adları*, TD 596, Ağustos 2001, TDK yy. 144-154.s ;2)Öçalan, Muharrem, *Sakaryadaki İş Yerlerine Verilen İsimlerde Yabancılaşma Eğilimlerinin Tespiti Hakkında Bir Araştırma ve Düşündürdükleri*, 1. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Bildiriler, SAÜ yay, Adapazarı 1999, 277-287s. ; 3) Üstünova, Kerime, *Bursa’da Tabela Adları*, TD533, Mayıs 1996, 1186-1190.s. ; 4) Kirman, Mustafa, *İş Yeri Adlarında Özentî Saptaması*, Güneş Gazetesi, 5 Ocak 1991 ; 5) Alkibay, Sanem, *Mağazalarda Yabancı İşletme Adı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*, TD, Ekim 1996, 415-421.s.; 6) Yaman, Ertuğrul, *Ankara’daki İş Yeri İsimleri Üzerine*, Millî Kültür, Aralık 1990, 58-61.s.

konudaki denetimsizlik ve ticarî yönelim sakatlığı sevinmemizi yarım bıraktı. Pek çok iş yeri gene yabancı isimler konarak açıldı. Oysa, asrın felaketinden sonra yeniden yapılanan kentimizde, bu yönden de bir yeniden yapılanma gerçekleştirilebilirdi. İş yerlerine Türkçe isim koyanların özendirilmesi önerimize ve yeni açılan iş yerlerine Türkçe isim konulmasına dair 7000 imzalı çağrı dilekçemize de Belediye yetkililerinden bir cevap alamadık. Bütün ihmallerimize perde olan felaket; bu naçiz çabamızı da mazereti makûl gerekçelerle Sakarya'nın eşilen, kazılan, doldurulan, yıkılan, yapılan karmaşıklığı arasında çözümsüzlükler zincirine ekleyip aldı götürdü.

İş yeri isimlerinde sadece Sakaryamız yabancılaşma hastalığında değil. Herhangi bir kentimizin işlek caddelerinden birine girin ve şöyle bir iş yeri isimlerine bakın. Yabancılaşmanın oranını çıkarırsınız. Durumu gördüğünüzde Türk Dil Kurumu'nun bir zamanlar yaptırdığı uyarı afişindeki “ Burası Türkiye mi?” ifadesine hak verirsiniz.

Tatil kentlerimizden birinde iseniz bu sefer bırakın yabancı isimli iş yeri aramayı, ismi Türkçe bir iş yeri bulabilirsiniz rahatlıkla hayret edebilirsiniz!

Tatile gitmeden önce bir **Hotel, Motel veya Pansiyon**'da yer ayırtmayın, **rezervasyon** yaptırmanız gerekir. **Rezerve** yerinizi de birkaç kez **çek edin**. Yoksa yeriniz satılmış olur, siz de ortada kalarak tatilinizi zehir edersiniz.

Sorunsuz bir şekilde tatil yapacağınız beldeye yerleşmişseniz **hotelinizin breakfast ve evening mealini, demonstration**larını kaçırmayın. **Show**ların **ambiansına** bayılacaksınız. Dışarıda bir şeyler atıştırmaya niyetlenirseniz, Türkçesi **atıştırma/ atıştırma** diye önerilen Fransızca **aperitif** kelimesinin **aparatif/ aperatif/ apperatif/ aperativ** gibi binbir garip şekle girdiğine bakmadan, rastgele bir yere girebilirsiniz. Girdiğiniz yerde Fransızlar varsa ve onlar sadece alkollü içkiler içiyorlarsa şaşırıp *Fransız kalmayın!* Çünkü aperitif, Fransızca'da alkollü içkiler için kullanılır! Yabancı dil bilmiyorsanız **Kebhabchinin kebapçı** olduğunu; **Tomato Soup**un bizim **domates çorbası, Orangensafın portakal suyu, Mineral Wasserin maden suyu**, olduğunu öğreneceğiniz İngilizce, Almanca, Fransızca cep sözlüklerinizi yanınızda bulundurmaya ihmal etmeyin! İsteğinizi gayet saygılı bir biçimde “**ne alırsınız?**” diye soran “*komi*”ye de sakın sormayın, yoksa “*comic*” kalırsınız.

Yayık airanın bizim **yayık ayranı** olduğunu fark edememeniz çok büyük ayıptır. Yoksa siz **yuphkanın, dürümchinin, chachickin** ne olduklarını bilemeyecek kadar **kıro** musunuz?

Sizin orda bulunduğunuz akşamlara denk geldiyse, **eskidhjdeki** açık artırmalarda hangi tarih hazinelerinin kaç **dolâr** (*Dikkat, a'yı inceltmeden söylerseniz sizi kaba bulurlar !*)a haraç mezat satıldığına tanık olabilirsiniz.

***Türkçe, aydınlarımızın dilinden çekilmiştir.**

Yukarıdaki ifadelerimizden yanlış çıkarımlar yapacak olanlara duyuralım ki biz, yabancı dil düşmanı, bu iletişim çağında dil öğrenmeye karşı çıkan çağdışı biri falan değiliz. Biz deriz ki Türkçeyi iyi öğrenmek önşartıyla, bu devirde bizim bir değil birkaç yabancı dil bilmemiz elzemdir. Hatta imkân, mekân ve zekâmız elveriyorsa birkaç Doğu (Çin, Japon, Rus), birkaç Batı (İngilizce, Almanca, Fransızca) dili öğrenebilmiş nesiller yetiştirmeliyiz. Ama *hâdim* değil , *hâkim* bir vaziyette.

Üstelik bizim serzenişimiz sadece Batı dillerine teslimiyetçiliğe de değil. Yer yer tebliğimizde dokundurmalarda bulunmamızdan anlamışsınızdır ki; ister doğu, ister batı olsun esaretin yönü, bizim bakacağımız pencere Türkçe penceresidir. Türkçe'den anladığımız da bir kimyasal işleme arıtılmış, saflaştırılmış Türkçe değildir. Elbette ki dil, iletişim dizgesi olarak onu kullanan toplumun diğer toplumlarla etkileşimine koşut olarak, kelime alış verişi yapacaktır. Dilimizde yabancı dillerden kelimeler de bulunacaktır.

Nitekim Arapça ve Farsça'dan, İngilizce ve Fransızca'dan pek çok kelime de dilimizde vardır. Ancak, madem bunlar dilimizde kaldı, madem bunlara zamanında karşılıklar bulup Türkçeleriyle değiştiremedik, hiç olmazsa bunları da doğru dürüst kullanalım. Örneğin;(⁹)

Hukuğu olmaz, doğrusu *hukuku* dur .

Gazetelerden *küpür* değil, *kupür* kesilir.

Silahşör değil, *silahşor* dur.

Keman *virtüözü* değil *virtüozu* dur.

İnsan çok *espritüel* değil, *spritüel* olur.

Fenerbahçenin *râkib* i değil, *rakib* i,

Hâkem değil, *hakem*,

İstifa değil, *istifa*,

demokrâsi değil, *demokrasi*

lâyik değil *lâik*...(¹⁰)

Türkçe aydınlarımızın dilinden çekilmiştir. Üniversitelerimizde hazırlanan tezler, bildiriler Türkçe açısından yürekler acısı vaziyettedir. Hemen hemen hiçbir tezde, harflerle sıralama yapılırken **a, b, c, d, e, f...** sıralamasından farklı bir durum göremezsiniz. Atatürk'ün Latin abecesini alırken Türkçe'nin binlerce yıllık aslı seslerini de ilave etmesi ne yazık ki "en Atatürkçü" – ne demekse?- olanların yazılarında bile unutulmuştur. **ç, ş, ğ,** gibi sesler bu sıralamada yer alamamaktadır. Bütün eğitim kademelerimizdeki sınavlarda benzer bir hata, ısrarla devam ettirilmektedir. **Şekil 1, şekil 2...** biçimi ise bizim sıfat tamlaması kuralımızı sessiz sedasız kaybetmiştir. Bu sessiz kervana katılan başka tamlamalarımız da artık kanıksadığımız bir hâle doğru hızla yol almaktadır. İşte onun içindir ki; **Divan Oteli** yerine **Hotel Divan**, Ahmet'in Büfesi yerine **Büfe Ahmet-** hatta **Büfe Ahmets** -... gibi yüzlerce gariplik normalmiş gibi kimsenin dikkatini çekmez olmuştur.

Türkçe, yazar çizerlerimizin kaleminden, sunucularımızın dilinden, şarkı-Türkü sözlerimizden de çekilmiştir.

Gün geçmez ki gazete başlıklarından birinde bir şey **in** (gözde), bir başka şey **aut** (gözden düşmüş) diye haber yayımlanmasın.

Biraz **en**'lerden bahsedelim. (Bu ifade tarzı turfandadır! **En iyi**., **en meşhur**, **en gözde**... gibi yazılmalı, biz de anlamalıymışız!)

Spor sayfalarımız, aman Allah!

Spor sayfalarımızda futbolcularımız ne *üç gol* atabilir, ne de *pas* verebilirler. Zaten takımları *rakip* takıma yenilmişse, bilin ki *hakem üçlüsünün* hataları yüzündendir. Ama bazı hakemler, *gelmiş geçmiş zamanların en iyisi* sıfatını hak etmişlerdir. Bazı futbolculara, topu *sektirememesine*, *çapraz koşmayı* bilmemesine, *hazırlayıcılık* yapamamasına, *güçsüz* olmasına rağmen bir çuval parayı neden verirler, bilinmez.

Bilinmez ama ertesi gün aynı durum, tercüme edilmiş haliyle gazetelerin spor sayfalarında yer almak zorundadır! Çünkü, spor yazarları, başka türlü yazarlarsa bizim anlamayacağımız sanısındadırlar. Onlar, üç gol

⁹ Örneklerin daha fazlası için bkz: *Yalçın, Şiar, Doğru Türkçe, Metis yay. 1999, İst.*

¹⁰ Ayrıca şu eserlere bkz: *Hepçilingirler, Feyza, Türkçe Of, Aksoy, Ömer Asım, Dil Yanlısları, Banguoğlu, Tahsin, Dil Bahisleri, Kubbealti Neşriyat, İst. 1986 Haceminoğlu, Necmeddin, Türkçenin Karanlık Günleri, Kaplan, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergah yay.İst. 1996 Safa, Peyami, OsmanlıcaTürkçe Uydurmaca, Ötüken yay., İst. 1976 Sinanoğlu, Oktay, Bir Nev York Rüyası Bye Bye Türkçe,*

atana **hattrick** yaptırır, iyi pas vereni **assistin kralı** yapar. Takım, **râkip** (*Bu şekilde yazılırsa ata binen anlamına gelir!*) takıma yenilmişse mutlaka hakem **triosunun** hatası vardır. Bazı hakemler, **tüm zamanların**(*şaşırmayın bu da yeni çıktı. Yani gelmiş geçmiş, şimdiki ve de gelecek zamanın demek her halde*) **en popüler hâkemi** sıfatını hak etmişlerdir. **Dripling** yapamayan, **diyagonal** koşamayan, **assist** yapamayan, **eforsuz** adamlara da neden bu kadar milyon **dolâr** verilir, bilmiyorum!

Ama olsun, **derby** maçlarının **ambiyansı** her zaman güzel **oluyo!** . Üstelik bu maçların **tele** dedikoduları da çok **reyting yapıyo!**

Hele o kaçan gollerdeki “**Wauww!!!**” çığlıkları yok mu? Türkçede sanki hiç ünlem kalmamış gibi çıkarılan bu kedigiller familyasına ait ünleme çok sinirleniyorum. (Tam, **kıl oluyorum, sinir oluyorum** diyecektim, vazgeçtim.)

Nefretin sahalardan silinmesi, küfürün sona erdirilmesi çabalarına saygı duyuyorum. Olması gereken ve bize yakışan da her yönüyle temiz, güzellik zevki veren, kardeşlik ve barışa katkı sağlayan bir oyun anlayışıdır. Ancak, sevgimizi bile “**I love you...., I love you...!**” şeklinde ifade edişimize ne demeli?

Ya şarkı sözlerimiz? Hepsini yazamam, yer kalmaz. Hatırlatayım ve sadece samimî kanaatımı söyleyeyim ki hüznün ifadeleri, küfürler bile hemen hepsi **şıkıdım şıkıdım** vallahi!

Depresyonda olup, arkadaşından ayrılıp çok sıkılanı mı ararsınız; **seni tek geçerim bu alemde** (*Âlem diyor galiba ! Fakat sözlerde inceltme imi yazılmamış. Üstelik **tek geçmek** de bir atçılık terimi.*) diyeni mi, **I am sorry ne soriy** deyip çiftetelli havasında milleti oynatanı mı? (Gerçi insanımız bunların hepsine oynuyor ya !)

Oynatmaya az falan **kalmadı**. Milletçe oynattık ! Bu yazıyı yazdığım sırada ülkemiz seçim, halkımız geçim yarışında. Siyasilerin, kaynağı belirsiz vaatlerle atıp tuttukları, ülkenin boşalan kasalarından saçıp dağıttıkları bir zamanda oturup bunca dil meselesini dile getirmekle sesimizi kime duyuracağız demedim, yazdım. Arada bir haberleri izlemek üzere televizyonu açtım. Paradan sorumlu, Türkçeden sorunlu bir bakanımız konuşuyor :

“...*Bu rakamlar içindeki **ayrıntılı detaylara** bakılacak olursa..., **Yoksulluğun en iyi olanaklarını İstanbul gibi bir yerde yaşıyorsunuz.**”*

Kahroluyorum. Sonra bu seçilmişlerin yemin törenlerini anımsıyorum; **hukuku guguk** gibi söyleyişleri, **laik** kelimesini *laayık* şeklinde söyleyişleri aklıma geliyor, gülümsüyorum.

Sunucu konuyu değiştirmek için araya giriyor:

“**Dilerseniz şöyle yapalım.**” (İstemek fiili yüksek şahsiyetlerine hakaretten sayılıyor olmalı!)Sonra araya bir tantım kuşağı giriyor : (Hem de ne giriş! “İzlemezsiz gözünüzü oyarım!” hareketi ve “oy reklamlar reklamlar, cebe girsin paralar” güfteleriyle bestelenmiş, Eurovision makamında bir Türkü(?) eşliğinde.)

“*Cep to cep,... connecting peapel*”

Ben de oynatmadan yazımı bitireyim. Biliyorum beklediğiniz gibi bir yazı olmadı. Bilimsel bulmayan, sohbet olarak okusun. Ben, severek ve isteyerek yazdım. Kimseye Fuzûli gibi kargışta bulunmayacağım. Yakarışım; binlerce yıldır atalarımızdan bize kadar gelen Türkçemizi, en az bize geldiği kadar bir süre daha ebediyete taşımak gibi bir sorumluluğun şuuruna işaret etmek içindir. Umut ediyorum ki bu söyleşi, toplumsal duyarlılığımıza bir nebze katkı sağlar.